

Norsk Arbeidsmandsforbund – innspill til Norgesmodell for renholdsbransjen

En Norgesmodell må ha som mål å legge til rette for at det er de seriøse og organiserte bedriftene som blir fremtidige vinnere i konkurransen om offentlige oppdrag. Det aller viktigste tiltaket for å motvirke useriøsitet, arbeidslivskriminalitet og skjeve konkurranseforhold er høy organisasjonsgrad, og et effektivt partssamarbeid på bedriftene. Det er dette som kjennetegner den norske modellen, og det vil være vinneroppskriften for å bevare velferd og konkurransekraft også i fremtiden uavhengig av sektor og bransje. Som en markedsaktør av betydelig størrelse må det offentlige derfor bruke sin innkjøpsmakt slik at seriøsitet, kvalitet og kompetanse fremmes. Samtidig må alle offentlige innkjøp bidra til innovasjon og brukes til å fremtvinge klimavennlige og «grønne» løsninger. Norgesmodellen må sikre at arbeidslivet også i fremtiden består av ansatte i trygge, faste stillinger med høy grad av forutsigbarhet og med høy kompetanse og produktivitet.

Renholdsbransjen er allerede en bransje med mange reguleringer. Man har allmenngjort deler av tariffavtalen, hvilket også innebærer informasjons- og påseplikt iht. egen forskrift. Man har etablert en godkjenningssystem og det er ulovlig å kjøpe renholdstjenester av ikke godkjente leverandører. I tillegg var bransjen først ute med å etablere treparts bransjeprogram, noe som er kopiert i andre bransjer senere. Man har også etablert regionale verneombud etter modell av ordningen i bygg- og anlegg, og Arbeidstilsynet har i en periode hatt renholdsbransjen som spesielt satsningsområde. Allmenngjøring av lønnssetningene i Renholdsoverenskomsten må allikevel sies å ha stor betydning for bransjen, og flere utredninger gjennomført av Fafo og Senter for lønnsdannelse viser at man ved dette har stabilisert lønnsnivået og på den måten bidratt til at seriøse og tariffbundne bedrifter fortsatt er konkurransedyktige.

Tillit er bra, kontroll er bedre.

Både når det gjelder allmenngjøringsforskriften og tilhørende informasjons- og påseplikt er det Arbeidstilsynet som har oppgaven med å håndheve disse. Om ikke tilsynet faktisk utfører denne oppgaven, mister regelverket sin funksjon. Det er derfor helt avgjørende at det settes av ressurser til å håndheve det regelverk og de bestemmelser som innføres. Dette må innebære styrking av de offentlige etater som har tilsyns og håndhevingsfunksjoner. Det innebærer også at håndheving og kontroll av kravene i en Norgesmodell er avgjørende for at en slik modell skal virke, hvilket innebærer at det også må settes av ressurser i på kommunalt og fylkeskommunalt nivå, i tillegg til statlig nivå. Derfor må alle tiltak som innføres også være kontrollerbare og det må etableres så kraftige sanksjonsmuligheter ved brudd at man motiverer til å unngå gjentakelse.

I tillegg til myndighetskontroll må det sikres, og gjerne gjennom forsterkede regler, at tillitsvalgte og fagforeninger har tilstrekkelig innflytelse på bedriftenes etterlevelse av regelverket. En slik kombinasjon av ytre kontroll med bedriftsintern oppfølging av etterlevelse vil etter vårt syn, være nødvendig for å sikre en god måloppnåelse.

Renholdsbransjen er mange menneskers første møte med norsk arbeidsliv, og særlig i de større byene er andelen sysselsatte med ikke-norsk bakgrunn nærmere 100 %. Det innebærer at mange i bransjen befinner seg i sårbare situasjoner, noe flyktningestrømmen fra Ukraina er et brennaktuell eksempel på. Renhold betegnes som en av bransjene flyktninger kan gå rett inn i, og flere har tatt til orde for et såkalt hurtigspor der raskt sysselsetting er målet. Det er grunn til å advare om at mennesker som har måttet flykte på grunn av krig er meget sårbare og lette å utnytte. Man må derfor se på bransjen i et inkluderings- og integreringsperspektiv, noe som også bør gjenspeiles i seriøsitetsskravene.

Norgesmodellen for renhold må derfor minst bestå av følgende punkter:

1. Forskrift om offentlige anskaffelser må styrkes slik at alle leverandører, underleverandører og underentreprenører må ha vilkår som tilsvarer landsdekkende tariffavtale på området.
2. Det må innhentes erklæring fra fagforening med innstillingsrett om at bedriften etterlever lover og inngåtte avtaler som følger av tariffbundethet.
3. Det må stilles krav om og leverandøren må dokumentere at arbeidet utføres av egne ansatte og i faste, fulle stillinger (over 80%).
4. Det er ingen faglig begrunnelse for at man skal ha underleverandører ved leveranse av renholdstjenester. Underleverandører bør derfor ikke tillates annet enn i spesielle tilfeller.
5. Det må stilles krav til at en viss andel av arbeidstakerne som jobber på kontrakten skal være faglærte. Dette må vurderes etter geografi.
6. Innleie av arbeidskraft må kun benyttes der særskilte behov tilsier det, og innen tillatte rammer.
7. Det må dokumenteres at leverandører innbetaler minimum pålagte pensjons- og forsikringsforpliktelser, herunder OTP.
8. Leverandører må kunne dokumentere at skatte- og avgiftsforpliktelser overholdes, og være registrert i egnet leverandørregister.
9. Alle som utfører arbeid på kontrakten må bære synlig HMS-kort der dette følger av forskrift og det må etableres rutiner for kontroll av disse opp mot øvrig legitimasjon.
10. Leverandøren må forplikte seg til å følge den til enhver tid gjeldende SHA-plan og regler for internkontroll.
11. Det må stilles krav til at alle pengeoverføringer foregår elektronisk, og at kontantbetaling ikke er tillatt.
12. Alle leverandører og UE/UL må anerkjenne retten til å være fagorganisert og retten til å drive kollektive forhandlinger. (ILO 87 og 98).
13. Tillitsvalgte i hos innkjøper må ha innsyn i lønns- og arbeidsvilkår hos leverandører og UL/UE.
14. Sanksjonsmuligheter ved mislighold av kontraktsbestemmelser.
15. Adgang til å kontraktsfeste strengere kriterier, herunder tariffavtale.
16. Det må etableres gode veiledninger for innkjøp av tjenester i offentlig sektor.